WATAPANA

WATAPANA

ta sali tres biaha pa aña / verschijnt driemaal per jaar

REDAKSHON

Gertrudis Pestana, Henry Habibe, Carel de Haseth, Pedro Velásquez

SEKRETARIA

Prof. Huybersstraat 235, Nijmegen, Nederland

SUSKRIPSHON ANWAL (Abonnement per jaargang)

Hulanda *f* 7,—

Antijas *f* 4,— **(Florín Antijano)**

KWENTA POSTAL / Postgiro: 1634245, Nijmegen, Nederland

(t.n.v. Redacteur van Watapana)

WATAPANA

Aña III número 2 januari 1971

REVISTA KULTURAL DI ANTIJAS HULANDÉS

Het „STICUSA-JOURNAAL", 1e jaargang, no. 1, jan. 1971, schrijft:

„Het maandblad „Ruku" bestaat nog steeds onder de redactie van de enthousiaste Frank Martinus Arion. De te Nijmegen verschijnende tegenhanger „Watapana", redacteur H. Habibe, kwam in oktober uit met een Spaanse editie, die wel belangstelling trok, maar waarvan zeker meer exemplaren onder de Spaans studerenden verkocht hadden kunnen worden".
Op de eerste plaats zij erop gewezen dat „Watapana" niet bepaald een „tegenhanger" van „Ruku" beoogt te zijn.
In een brief van 24 juli 1969, komplimenteerde Frank Martinus ons met het verschijnen van het vierde nummer van onze eerste jaargang. Verder schreef hij: „. . . mi revista por judabu pa ensancha dibo i dibo tambe por juda dimi, completando otro. Es desir, mi ta spera ku den futuro lo tin hopi koperashón entre nos dos."
Kortom, de redacteur van „Ruku" zou het op prijs stellen, indien zijn blad en „Watapana" elkaar konden aanvullen.
En het kan inderdaad gezegd worden, dat terwijl „Ruku" de nadruk legt op het politiek-sociale aspekt van het Antilliaanse leven, wij van „Watapana" proberen de kulturele hiaat, ontstaan na de dood van de literaire tijdschriften „Simadán" en de „Antilliaanse Cahiers", zoveel mogelijk op te vullen. Er is dus, naar onze mening, geen sprake van „tegenhanger".
Wat de opmerking betreft, als hadden er meer exemplaren van onze Spaanse editie onder de Spaans studerenden verkocht kunnen worden, volstaan wij met de mededeling, dat er daarvan een aantal exemplaren niet alleen naar alle Spaanse fakulteiten in Nederland verstuurd is, maar ook naar enkele universiteiten in Venezuela, Colombia, Cuba, Puerto Rico en Santo Domingo.
Ook de Spaanse ambassade in Den Haag is ingeschakeld. Al met al, het moet ons van het hart, dat de verslag-gever van het „Sticusa-journaal" beter op de hoogte had kunnen zijn, indien hij zich de moeite had getroost om zich hierover te laten inlichten.

Redaktie

Nan a balia, hunga kako, lagá bo
sin bo pan, sin karsón i sin kamisa;
tur nan djente di djesinko aña largo
ta bora karn'i bo pecho i bo tripa.

Manera warawara nan a baha
bin trose bo obrero su balentía,
mientras tanto b'a keda choria sánguer
será den nan kanáster di mentira.

Nan a pinta sèis strea den bo shelo
sin kandela, sin amor i sin bida:
bo swela a keda seko i pashimá,
bo shelo a keda skur di tiranía.

Ai Corsow, sánguer di Tula i Karpata
i simía di Lauffer su kantika,
temperá bo flambew di libertat
i kima bichi di un mal dinastía!

Ai Bonèiru, kurasón di flamingo,
bo gritonan mi no a tende te aínda
ni mira tur e lepra di bo kara,
ma mi ta sinti e doló'i bo herida!

Ai Aruba, pesebre di amargura,
uni bo lámchinan tur den dos fila
pa mañán mi drenta ku un bandera tur
na solo i un kantika di sumpiña!

Henry Habibe

KANTIKA DI MAÑÁN

Si mi bos bira mecha di petrolio
pa mi sende mil lamento di obrero,
ta pasobra mi kantika ta djawe
i mi tera no tin tanto awasero.

Mi tera sémper tabatá hamaka
di héndenan fo'i klímanan norteño;
sémper bai nan a pasa i bira gordo
drumí den su plant'i man petrolero.

Nan a mancha su kara, skonde e rosa
di su entraña i e flor bòw'i su kwero,
trapa tur su amor, skupi den su alma
i kana saboriá su sangramento.

Ma mi ta kanta ku lus di mañán
(i n'tin forsa pa kibra mi tormento)
ku watapana lo habri su wowo,
kobra brío, i lanta mira shelo.

Ku mañán riba mi frenta m'a dera
e último Caribe, i tambe keho
di Katibu a somentá den santana.
Faha kurpa, rumán, ban subi sero!

Tin rósanan ta kima di speransa,
lus di solo ta marka nos sendero,
kadushinan ta karga nos òwrora
i viktoria ta plamá te den shelo!

Henry Habibe

DE ANTILLIAANSE STUDENT IN NEDERLAND[1]

De titel van dit artikel vraagt om enige toelichting: „DE Antilliaanse student in Nederland" bestaat natuurlijk evenmin als „DE" Nederlandse student. Maar onze samenleving maakt voortdurend abstracties van op zich zeer genuanceerde groepen, en komt dan daarbij heel vaak tot het opstellen van zulke òngenuanceerde groepsbenamingen, groepsbeelden en stereotypen, waaraan de enkeling ook onderworpen wordt.

Ten onrechte, en men kan zeggen: natuurlijk ten onrechte. Want evenals Nederlandse studenten uit allerlei milieus komen, zowel geografisch als sociaal en cultureel, godsdienstig als politiek, uit vaak totaal verschillende familiesituaties en daardoor dus allesbehalve een uniforme groep uitmaken, zó ligt de situatie bij de Antilliaanse studenten niet anders: Integendeel: ieder die ook maar enigszins op de hoogte is van de Antilliaanse samenleving, weet dat er — anders dan in Nederland — nog veel meer individuele verschillen aan te tonen zijn.

Maar juist zoals bij de Nederlandse studenten het element dat ze dan wèl gemeen hebben vooral bestaat uit het feit dat ze aan een instelling van hoger onderwijs studeren en verder dat ze een aantal cultuurelementen samen met de rest van de bevolking aanvaarden, zo kan men slechts op een overeenkomstige basis spreken over „DE" Antilliaanse student in Nederland.

Wat is nu — met inachtneming van alle individuele verschillen — de gezamenlijk beleefde culturele achtergrond? Onder „cultureel" wordt hier verstaan het geheel van het socio-culturele systeem in al zijn complexiteit, zoals dat op de Nederlandse Antillen aanwezig is.

De Antilliaanse achtergrond

Verschillende onderzoekers en auteurs hebben voor het Caribisch gebied als geheel een aantal kenmerken opgesteld, die in wat gevariëerde vorm telkens weer terug komen en waarmee iedereen in dat gebied toch wel te maken heeft, zij het ook telkens in verschillende intensiteit of vanuit een verschillende participatie.[2] Een paar van deze kenmerken wil ik hier graag ter sprake brengen omdat het misschien het inzicht in de situatie van de Antilliaanse studenten in Nederland verheldert.

Allereerst is er dan het feit van de aanwezigheid van zo'n groot aantal Antilliaanse studenten hier. Het is een realiteit die terug gaat op een absurditeit: een historische absurditeit waardoor vèr buiten Europa gelegen gebieden op een vrijwel onverbrekelijke en eenzijdige wijze verbonden werden met het koloniaal-economische systeem van het moederland, meestal volstrekt buiten de wil of de medezeggenschap van de meest betrokkenen of cynisch uitgedrukt van de meest getroffenen. Veel, heel veel later, maar toch al weer lang genoeg om diep in te grijpen, volgt dan een koppeling aan het sociaal-culturele patroon van het moederland met als

gevolg het invoeren van educatieve structuren en patronen om aan dit moederlandse socio-culturele patroon aan te kunnen sluiten.
Ongelukkig genoeg is juist het Caribisch gebied, dat door zijn geografische samenstelling als archipel tòch al zo verdeeld was, door de eeuwen heen een strijdtoneel geweest van Europese machten die de verdeling een bijna absoluut karakter hebben gegeven op economisch, politiek en cultureel terrein.
Een van de ergste gevolgen van deze verdeling met daarbij de langdurige, bijna uitsluitende, economische interesse en vervolgens een late, maar stevige binding aan het cultuurpatroon van het moederland, is wel de afwezigheid van enige ideologie van een nationale identiteit, die kon of kan dienen als een middel voor massale acculturatie.[3]

Een van de andere gevolgen van de Europese overheersing is het ontstaan van maatschappelijke en culturele klassen in bipolaire vorm ondersteund door overzeese overheersing met een scherpe differentiatie met betrekking tot grondbezit, rijkdom en politieke macht en met het gebruik van fysieke verschillen als statuskenmerken.
Tot voor zéér kort kon men óók op de Nederlandse Antillen deze gang van zaken waarnemen. De Nederlandse Antillen vormen binnen het Caribisch gebied geen uitzondering, integendeel: ze zijn een vrijwel volmaakt voorbeeld van de absurditeit van de geschiedenis.
Vanuit deze historische situatie is het in de eerste plaats te verklaren dat hier zovelen uit de Antillen studeren.
Maar we stuiten daarbij ook meteen op een enorm probleem. De hele — laat ingezette — Nederlandse cultuuroverdracht of, zo men wil, culturele binding vindt nauwelijks een natuurlijke voedingsbodem op de Antillen zèlf. Door eeuwenlange concentratie op economische aspekten, zoals in het Caribische gebied gebruikelijk en zeker van de kant van de noordwesteuropese koloniale machten, heeft men niet alleen dus — zoals Mintz opmerkte — de nationale ideologie verwaarloosd of onthouden aan de mensen, maar door de eigen houding het wel zeer aanvechtbaar gemaakt of Nederland en de Nederlanders als een algemeen aanvaard cultureel en sociaal referentiekader kunnen dienen.[4] De houding van de Nederlanders op de Antillen — de weinige goeden niet te na gesproken — heeft zeker niet bevorderend gewerkt. Men kan gerust zeggen dat grote delen van de Antilliaanse samenleving volstrekt vreemd zijn gebleven voor Nederland en omgekeerd dat Nederland grote groepen van zich vervreemd heeft. Het had natuurlijk niet zo hoeven te zijn, maar hier ligt dan weer eens de tragiek van het menselijk falen.

Vanuit deze problematiek rijst welhaast vanzelf de vraag naar de eigen identiteit. Deze vraag leeft noodzakelijkerwijs in verschillende delen van het Caribisch gebied, teruggaande op dezelfde of een soortgelijke historische context. Afgezien dus van alle individuele verschillen zou men misschien kunnen zeggen dat voor de Antilliaanse studenten in Nederland twee enorme problemen in hun leven en in

hun studie meespelen: Waarom ben ik nu eigenlijk in NEDERLAND en wàt doe ik hier met het oog op de toekomst van mijn eigen volk?
Het antwoord op de eerste vraag kan niet losgemaakt worden van de vreemde loop van de geschiedenis; de tweede vraag is niet te beantwoorden zolang men niet duidelijk voor ogen heeft wat — in vrijheid beslist — de toekomstvisie is voor de Nederlandse Antillen als deel van het Caribisch gebied. Beide vragen moeten echter beantwoord worden.
Het behoeft hier toch nauwelijks nog aangetoond te worden dat het voor een zinvolle en optimale beoefening van zijn wetenschap noodzakelijk is te weten waaraan en hoe men in de nabije toekomst zijn krachten wijdt. Dit geldt niet alleen voor de sociale wetenschappen zoals psychologie, pedagogie, sociologie of antropologie, maar evenzeer voor medicijnen (sociale geneeskunde!), technische wetenschappen alsmede voor de talrijke lerarenopleidingen of voor functies in de bestuurssector.

De situatie in Nederland

Als iemand vanuit de Nederlandse Antillen naar Nederland komt om hier te studeren, dan komt hij uit een maatschappij die in vele opzichten nog de sporen draagt van de oude kasten-maatschappij.[5] Academische functies waren meestal in handen van een bepaalde groep; functies in het onderwijs en bij het bestuur berustten overwegend bij Nederlanders.[6]
Door de uitermate geringe communicatie tussen Antillianen en Nederlanders op de Antillen, waardoor ruime voorbereiding in onderling overleg dus ook niet kon plaats vinden, is het op zich helemaal niet verbazingwekkend als de aankomende Antilliaanse student zich nog geen goed beeld heeft kunnen vormen van zijn toekomstige studie. Evenmin zal hem direct duidelijk zijn wat hij er later in zijn eigen land mee kan doen. Bovendien is geen enkele studierichting aan een Nederlandse universiteit of hogeschool ook maar in enige mate afgestemd op Antilliaanse problemen, zelfs niet op het Caribisch gebied als groter geheel.
Tijdens de studie, misschien ondernomen met een drang naar sociale stijging — en wie zal dàt nu met name in Nederland iemand kwalijk nemen — maar zeker ook met idealisme, komt de Antilliaanse student voor een vacuum te staan. Hoe moet hij het geleerde overbrengen op de Antilliaanse situatie die voortdurend in verandering is terwijl zijn eigen maatschappelijke toekomst onduidelijk blijft.
Zeker is echter dàt hij, àls hij later teruggaat, iets aan het geleerde moet veranderen of toevoegen omdat al heel gauw duidelijk wordt dat de wetenschap die hij bestudeerd heeft straks in een andere culturele en sociale context moet worden gerealiseerd. De fout — zo men van een fout wil spreken — ligt bij de kennisoverdracht of wetenschapsbeoefening aan de Nederlandse universiteiten, die nog al te vaak een beperkte visie hebben op de wereld. Door de groeiende aantallen studenten wordt het bovendien steeds moeilijker rekening te houden met dergelijke, toch heel serieuze, individuele opgaven.

Krijgt de Antilliaanse student dan steun uit de Antillen waardoor duidelijk wordt wat men van hem verwacht vanuit een toekomstvisie met betrekking tot eigen identiteit en tot de plaats en de bijdrage van zijn wetenschap daarin?
Dat zich juist in deze situatie en in deze jaren enorme innerlijke spanningen ontladen door kritiek op de gang van zaken, is uitermate begrijpelijk. Eigen innerlijke onzekerheid met betrekking tot taak en toekomst, het in den vreemde aangewakkerde gevoel van Antilliaan-zijn, voeren hem misschien tot uitspraken en daden die moeilijk te begrijpen zijn voor hen die thuis bleven en voor díe Nederlanders die nooit ècht geparticipeerd hebben in de Antilliaanse samenleving door welke reden dan ook. De oppassende, brave en rustige jongen van vroeger is gaan rebelleren. Is dat verbazingwekkend tegenover zoveel en zo fundamentele problemen?
Daarbij komt — en het moet gezegd worden — dat iemand die wetenschappelijk heeft leren denken, dus kritisch, met een wel zeer scherpe blik de politiek bekijkt. Politiek en wetenschap verdragen elkaar niet zo goed; helaas, ze zijn bijna allergisch voor elkaar. Als dan beslissingen met betrekking tot de maatschappij uitsluitend genomen worden vanuit partijpolitiek, dan is de kortsluiting volkomen. Het is bovendien een feit dat jonge mensen veelal radicaal zijn vanuit een idealisme dat geen concessies kan doen.
We weten echter ook dat in voormalige koloniale gebieden in een post-koloniale situatie en zeer zeker in het Caribisch gebied nog veel te vaak nationalisme of patriotisme helaas door anderen verward wordt met communisme.

Voor het Caribisch gebied geldt voorts dat zelfs bij een teruggang van het economisch belang voor derden, het strategisch belang enorm is toegenomen en dat men hierdoor extra snel geneigd is nationalisme of patriotisme verkeerd te beoordelen.
Natuurlijk ondergaat de student tijdens zijn studietijd invloeden van allerlei stromingen, ideologieën en activistische bewegingen. Laat men daar in de eerste plaats blij mee zijn. Vroeger heeft men zo vaak gezegd dat als men de ervaring van de oudere leeftijd kon combineren met het élan van de jeugd, de mensheid tot grote dingen in staat zou zijn. Onze tijd is nu voor een groot gedeelte in staat een dergelijke combinatie tot stand te brengen. Ook voor de Antillen geldt dat de jongeren door hun studie misschien waardevolle bijdragen kunnen leveren die het inzicht van de overheid in haar eigen taak kunnen aanvullen.

Hier treedt een zwak punt in de zo noodzakelijke vrije communicatie tussen Antilliaanse overheid en Antilliaanse student naar voren. De voorlichting, maar dan wel in zo objectief mogelijke zin bedoeld, het informatieve gesprek en vooral ook de toegang op de Antillen zèlf tot de noodzakelijke bronnen voor informatie en onderzoek moeten eerlijk zijn en vertrouwen kunnen wekken.
Het is helemaal niet denkbeeldig dat in de jaren dat de Antilliaanse student in Nederland is, de behoefte ontstaat naar diepgaand onderzoek naar een bepaald probleem op de Antillen zèlf, juist vanuit de gedeeltelijk onbevredigende situatie van het wetenschappelijk onderwijs in Nederland met betrekking tot het Caribisch

gebied als geheel en de Antillen in het bijzonder.
Kan men dan als Antilliaanse student die toch zo'n belangrijke rol moet spelen in de toekomst van zijn volk, ook werkelijk rekenen op reële steun van de kant van de Antilliaanse overheid of ligt hier een reden tot nog weer eens een frustratie?
Gedacht zou kunnen worden aan stagemogelijkheden voor Antilliaanse studenten tijdens hun studie op de Antillen, aan vrije toegang en faire informatie aldaar en aan ruimere stage- en studiemogelijkheden aan andere instellingen van hoger onderwijs elders in het Caribisch gebied waardoor een duidelijker zicht op een zinvolle taak binnen de eigen samenleving bevorderd kan worden.[7] Voor de Antilliaanse student die voor de enorme opgave staat de typisch Nederlandse of Europese wetenschapsproblematiek of -beoefening om te buigen naar zijn eigen samenleving, blijft hier een groot hiaat in de zingeving aan zijn huidige studie.
Hier zou misschien mede een taak liggen voor de „mentoren" zoals die voor de bursalen zijn aangesteld. Ofschoon het hier nu niet de plaats is om daar dieper op door te gaan, mag toch betwijfeld worden of in de huidige situatie daarvan een oplossing te verwachten valt. In elk geval niet als de mentoren zich op hun beurt ook weer niet vrij kunnen maken, zoals dat het geval is met de overbezette docenten en al helemaal niet als mentoren — wat is voorgekomen — zich op volstrekt negatieve wijze opstellen tegenover „DE" Antilliaanse student.

Naast onaangepaste studies met als gevolg de eigen onzekerheid, naast gebrek aan universitaire leiding en contacten met mentoren, naast onvoldoende communicatie met het moederland zowel wetenschappelijk als politiek en sociaal, doet zich daarbij in het dagelijks leven in Nederland misschien ook nog voelen het vroegere gebrek aan contact met de groep Nederlanders op de Antillen waardoor men hier zich tegenover hen wat onzeker voelt. In de samenstelling van de groep Antilliaanse studenten heeft zich bovendien in de loop van de laatste twintig jaar een drastische wijziging voltrokken. Kwamen vroeger vooral studenten uit de groep van de „Blanke Antillianen" met hun sterke gerichtheid òp, en hun vele relaties mèt Nederland hierheen, in de loop van de tijd is dat sterk veranderd.[8] En naar mate de Antilliaanse student naar uiterlijke kenmerken en vanuit zijn oorspronkelijk cultuurpatroon vermeend of werkelijk verder af staat van de gemiddelde Nederlandse burger, kan men steeds meer stuiten op misverstanden met betrekking tot normen en waarden, leefgewoonten en -tempo, stereotypering, onbegrip, onkunde en discriminatie.[9]

Hoe gevaarlijk hierbij gebrekkige eigen en wederzijdse voorlichting van de kant van zowel Nederland alsook van de Antillen is, behoeft nauwelijks te worden gezegd. Wat Nederland betreft: via zo'n machtig massamedium als de televisie komen meestal slechts beelden van de Antillen over naar het Nederlandse publiek als er iets „aan de hand" is. De vaak eenzijdige, oppervlakkige en op sensatie gerichte berichtgeving verhindert een zelfs maar elementaire kennisname van de Antillen.

De in Nederland langzaam maar zeker dreigende problematiek van de hier aanwezige etnische minderheden zal in de toekomst nog meer meewerken aan het ontstaan of consolideren van negatieve stereotyperingen. Latent aanwezige discriminatie kan hiervan zowel de oorzaak als het verhevigde gevolg zijn. Het is moeilijk zonder directe voorbeelden te zeggen in hoeverre er in Nederland sprake is van echte discriminatie. In een ex-koloniaal land kan men het echter wel verwachten. Nog teveel mensen lopen rond met de opvatting dat niet-Nederlanders uit de voormalige koloniale gebieden in negatieve zin nog al wat van henzelf verschillen. Men kàn dus discriminatie verwachten, al is er in vele gevallen eerder sprake van volstrekte misverstanden of onkunde. Zulke situaties doen zich vooral voor op de als meest essentieel ervaren en daarom ook meest emotioneel beleefde momenten in het leven: bij persoonlijk contact, op feestdagen, in levensopvattingen en in uiterlijke gedragingen, bij politieke vraagstukken.
In het gunstigste geval spreekt men dan over „een andere mentaliteit", maar dat is maar al te vaak denigrerend bedoeld. Te weinig wordt van beide zijden beseft en duîdelijk gemaakt dat het om totaal andere normen — en waardenstelsels gaat. Het begrip „ethos" — hoe ongebruikelijk tot nu toe ook in het gewone spraakgebruik — zou beter zijn.[10]
Nog een andere moeilijkheid doet zich voor: het probleem van de taal. In scherpe discussies en in het verdedigen van eigen opvattingen, meestal gepaard met emotioneel verhoogde toestanden (tentamens en examens!), is het heel normaal dat men zich steeds moeilijker zal uitdrukken in een — in wezen — vreemde taal en men zal willen teruggrijpen op zijn moedertaal.[11]
Dat men misschien moeite heeft met het Nederlands juist in zulke momenten is niet verwonderlijk als men bovendien beseft dat het Nederlands op de Antillen geen normale voertaal is, maar verbonden met een groep die nauwelijks als referentiekader in culturele zin zich voor de grote massa heeft waar gemaakt. Maar ook niet in sociale zin. Hoe waren immers dáár de contacten met de Nederlanders?
Het ongelukkige is dat de Nederlanders zich dáár dit isolement konden permitteren, maar de Antilliaanse studenten hier niet: ze moeten zich voortdurend van het Nederlands bedienen. In een eventuele terughoudendheid om zich in het Nederlands uit te drukken steekt overigens een grotendeels onnodige onzekerheid over het juiste gebruik en het tempo om zich hierin uit te drukken. Maar die onzekerheid is er wel en ze speelt soms een rol in het contact.

Toekomstperspectieven

Tenslotte de vraag wat er gebeurt na het beëindigen van de studie: teruggaan of blijven?
Bij terugkeer naar de Antillen als afgestudeerd academicus staat men voor een aantal opgaven die niet altijd even eenvoudig en snel kunnen worden opgelost. De oude maatschappij die een echte kasten-maatschappij was, opgebouwd op

fysieke kenmerken en met scherp omschreven scheidslijnen, is in een omvormingsproces terechtgekomen. Daarin moet de academicus die niet tot de oude toplaag behoorde, zijn plaats vinden en geaccepteerd worden àls academicus. Dat betekent doorgaans in een leidinggevende functie die traditioneel niet altijd bij zijn oorspronkelijke maatschappelijke groep behoorde of hem zelfs werd ontzegd.
Voorts komt hij terecht in een sterk politiek bepaalde situatie, waardoor hij het conflict tussen wetenschapsopvatting en -ethiek enerzijds en politiek anderzijds niet altijd kan vermijden.
Aanpassing aan bestaande sociale structuren onder persoonlijk soms totaal gewijzigde omstandigheden en inzichten is een volgende opgave die men kan verwachten. De directe persoonlijkheidsontplooiïng en de sociale relaties van het gezin kunnen hierdoor danig in de klem geraken. Onzekerheid over zinvol werk, ook met betrekking tot wettelijke garanties, maken gevoelens van twijfel, angst en aarzeling begrijpelijk. Teruggaan betekent in vele gevallen misschien ook wel een streep door een wetenschappelijke carrière en de onmogelijkheid om zelf nog verder onderzoek te doen of te promoveren. Stuit men daarbij ten overvloede nog op een wantrouwen tegenover wetenschappelijk onderzoek dan is het helemaal begrijpelijk dat er studenten zijn die de dag van afstuderen met zorg tegemoet zien.
Men kan dan ook niet zeggen dat zij die niet terug willen gaan, zonder meer hun vaderlandse plicht verzaakt hebben. Temeer natuurlijk niet omdat er op een bepaald moment eenvoudig — zelfs in alle objectiviteit — geen plaats is voor grote aantallen academici. Er zijn er die dus gewoon niet terug kùnnen.
Factoren als angst voor sociale en politieke conflicten of inkapseling, maar net zo goed voor wetenschappelijke beperking en desillusie van idealisering kunnen meespelen in de beslissing.
Binnen deze problematiek is de vraag over integratie in Nederland of groepsvorming niet eens zo belangrijk meer. Het zijn de opgaven voor de toekomst van de Antilliaanse student als individu en als lid van zijn samenleving die bepalen of een integratie of geen integratie zinvol is voor zijn latere leven. Bij alle individuele moeilijkheden heeft hij de opgave gekregen later zinvol te participeren in een samenleving die, tredend uit het naamloze verleden, als eerste taak te vervullen heeft: het zoeken naar een eigen identiteit binnen een normale en logische culturele en geografische context.
Hij mag daarover niet in het ongewisse blijven en nog minder mag hij op grond van welk vooringenomen standpunt ook, uitgesloten worden van een meedenken, mee-discussiëren en meewerken aan die toekomst.
Zij, de studenten, zullen immers voor een groot gedeelte in de toekomst op vele terreinen de leiding op zich moeten nemen. Zij zullen ook naar buiten toe in contact en overleg met wetenschapsmensen — uit het gehele Caribische gebied in de eerste plaats — een nieuw gezicht moeten geven aan deze samenleving.

Dr. L. F. Triebels

[1] Enigszins ingekorte tekst van een voordracht op 26 okt. 1970 ter gelegenheid van het Derde Lustrum van de Vereniging voor Antilliaanse studerenden te Nijmegen „CANOA".

[2] B.v.: Ch. Wagley „Plantation-America: A Culture Sphere, in: Caribbean Studies: A Symposium, ed. by Vera Rubin, Jamaica 1957.

G. E. Simpson „The Peoples and Cultures of the Caribbean Area", in: Phylon, The Atlanta University Review of Race and Culture, 1962.

S. W. Mintz „The Caribbean as a socio-cultural area", in: „Cahiers d'histoire mondiale vol. IX Neuchatel 1965—1966.

[3] S. W. Mintz o.c., ook voor de volgende alinea.

[4] Vgl.: R. Römer, „Korsow, een sociologische verkenning van een caraïbische maatschappij", Van Dorp, Aruba-Curaçao 1970, pp. 36 t/m 39.

[5] Zie Römer, o.c., pp. 8—9.

[6] Römer, o.c., pp. 36 t/m 39.

[7] In mei 1970 is door de schrijver van dit artikel, in samenwerking met het toenmalige bestuur van CANOA en na overleg met de Antilliaanse Studenten Raad aan de vice minister-president de heer Rozendal op diens verzoek, geuit op een vergadering van CANOA in maart 1970, een „Ontwerp voor een stage-regeling" toegezonden. Hierin wordt o.a. gepleit voor een ruimere gelegenheid om tussen het candidaats- en doktoraalexamen stages te houden op de Antillen of elders in het Caribisch gebied om een verdere vervreemding tijdens het langdurig verblijf in Nederland voor studiedoeleinden enigszins op te heffen. Het is de samenstellers van het „Ontwerp' niet bekend wat er met hun voorstel op de Antillen is gebeurd.

[8] Römer, o.c., pp. 36 t/m 39.

[9] Ofschoon er geen directe beschrijvingen van dit soort situaties van Antillianen in Nederland aanwezig zijn, kan men hier toch een analogie verwachten met de posities van de Surinamers. Zie daarover: J. M. M. van Amersfoort „Surinamers in de lage landen". De ontwikkeling en problematiek van de Surinaamse migratie naar Nederland. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1968, pp. 50—51.

B. Ch. Ooft „Diskriminatie" in „De vlucht", Paramaribo 1968, pp. 35 t/m 39.

[10] J. Gillin „Ethos components in modern Latin American culture" in: American Anthropologist, vol. 57, 1955, pp. 488 t/m 500.

[11] Zie: N. H. Coffie „Tweetaligheid", Skriptie Psychologische Funktieleer, gestencilde doktoraalscriptie, Kath. Universiteit, Nijmegen 1970.

AAN HEN DIE VIELEN OP 30 MEI 1969

Aan Gutierrez en Gerardina

in de schemer zit ik
de hemel rukt haar luiken open
Curaçao!
geschetter van licht en kinderkreten
de steile straten voortwentelend
uit naakte holen van Charó

heb je niet de slavenmuren verlaten
en stalen kruisers aangevoerd
                                        blanke man

heb je niet ons stinkende zweet
willen afwassen met kogels
en klagende kinderen Friesche Vlag beloofd

en onze schedels lamgezweept
met je ijstaal gestamel uit
je bruine plassen

en uit onze zielen het laatste voelen gewurgd
in deze jou koude woorden

Curaçao! zwart bloed in je aderen stampend
spuitende pijlen uit geketende vaten
ditmaal blanke man stierf ik met trots

ditmaal blanke man
is mijn hartslag die van snelle eeuwen geworden
die nu komen

uit onze holen kruipend
rennend naar wat ons verblindt
je grote huizen uitpuilende ijskasten
verdoofd door je eigen eeuwenlange bevelen
in je school, t.v., afwasmiddelen
de pastoor geen bezwering redt

is het geen tijd blanke man
ons door jou beblankte stranden
leeg en triest achter te laten
zodat wij die verzwarten met onze vereelte huid
en op olievaten ritmen jouw slagschepen
naar koude dijken te koersen

LLOYD NARAIN

SIGNALEMENT

LLOYD NARAIN

Curaçao bestaat!
ergens ten noorden van
zuidamerika wordt zij
regelmatig waargenomen

signalement:
donkerrood haar
aan rotsen
hier en daar groen
geslagen
als bij vergissing
door de zee

zwart haar ademslagen

haar kloppingen
verziekt

verziekt is zij
alleen voor smokkeldagen
geschikt
dacht men

verjaag mij maar
uit haar vlaktes!
ik zwijg
alleen mijn wapens
zijn tegen u gericht

u
u
voordat u sterft

zij is er
versteende paddestoel
ongetwijfeld

ONTKENNING

deze letters
bloedbanen
die heftig kloppen
mij naar de dood leiden

zwart zijn ze
zwart uit een wit vel
gewrongen

witte zeeën aanschouwend
fel naar beneden strijdend

om europa te ontkennen
de ijszee te verhitten

witte brandstof
oneindig veel
wurgt mij

een laatste kans is
fel naar beneden te strijden
doen alsof
dit vel
vol
te
krij
gen
is

LLOYD NARAIN

OUDSTE TAALKUNDIGE MOMENTEN VAN DE A-B-C-EILANDEN

In de prehistorie, op de overgang naar het historisch tijdperk, wordt er een taal op de abc-eilanden gesproken, die ook voorkomt a) in het aan hen nabije schiereiland Paraguana, b) in de richting Barquisimeto, c) in de richting Maracaibo. De situatie op het schiereiland Paraguana was eerst zó overeenkomstig met die op Aruba, Bonaire en Curaçao, dat men van vier eilanden zou spreken, ware het niet, dat Paraguana met een heel dunne strook aan het vasteland zat. (Tot op heden kent Curaçao een Parasâsa).

De toen gesproken taal was een taal, die soms de indruk maakt alsof zij op enkele, wellicht mythologische punten, zelfs overeenkomsten heeft met Noordamerikaanse indiaanse talen of dialekten, is in hoofdzaak *het Caquetio,* iedereen van naam wel bekend. Een taal dus, die behalve op de Benedenwindse eilanden gesproken werd in een deel van thans Venezuela, misschien ook in Colombia. Zij zou zelfs als benedenlaag onder het Maya voorkomen, zoals het Keltisch onder het Germaans. Er is een getuigenis over, dat het een zeer fraaie taal is geweest. De suggestie van de Venezolaanse geschiedschrijver Hill Peña, dat het Caquetio wie weet welk groot deel van Zuid-Amerika besloeg, een vermoeden waarmee hij wil verklaren de Para-namen, zoals er boven twee aangegeven en welke tot diep in het Zuiden voorkomen, nemen we niet over. Zij wordt in zoverre nog lang op de plaats, waar deze kleine studie wordt geschreven, gesproken, dat de achttiende eeuw nog bereikt wordt, als we het volgende mogen aannemen: Een indiaan, door de door Pater Brada beschreven, Pater Schnabel uit de omgeving van Barquisimeto, waar de priester eerst werkte, meegenomen, kon zich ogenblikkelijk met de indianen op Curaçao verstaan, en terwijl dit wordt opgetekend, valt het op: m.a.w. we kunnen te doen hebben met een aan weerszijde voortgegaan eigen indiaans taalgebruik, dat zich handhaafde resp. naast het in Venezuela door de indianen overgenomen Spaans en naast het op Curaçao zich ontwikkelende Papiament. Eenmaal zullen we de uiterst fraaie eigennamen van Caquetio-opperhoofden in hoofdzaak, en van andere indianen uit de omgeving van Barquisimeto, publiceren, namen, nuttig voor het vergelijk, maar die tevens de grootste bewondering ongetwijfeld zullen opwekken. Zij zijn zeer fraai! De naam Caqueta in Colombia werd voor de Goeje aanleiding de naam Curaçao te benaderen met een daar rondom gesproken indiaanse taal; hoewel we deze toelichting niet tot de onze maken, lag er dus z.i. daar mogelijk materie voor vergelijk. P. M. Arcaya vroeg zich af of er in het zuiden van Venezuela nog iets van Caquetio zou bestaan; het is overigens een dode taal. Nogmaals, een verder vergelijk met bijv. het Noordamerikaanse Wichita verdient, al was het maar voor een enkel woord, wellicht een mythologisch begrip, m.i. toch aanbeveling. Aanbeveling, al omdat het niet aangaat op een eiland slechts in de

omgeving naar aanknopingspunten te zoeken. (Wat is de omgeving van Aruba? Hoe komt het Nederlands op Aruba?) Wat nabij, en voor de hand ligt, is niet altijd het uitsluitende. De overeenkomst, waar de Franse ethnoloog Pinard op wees, tussen de zeskleurige grottekeningen op Aruba en die in Texas bij de rivier Brazos in de buurt, mag ons bijv. nieuwsgierig maken. Nu we bijval mochten vinden (zie het artikel van Jose Cruxent and Rouse van Yale University, Science) voor ons mondeling naar voren gebrachte standpunt, dat zelfs de Paleo-indiaan zich over zee bewoog en verplaatste, bij voorkeur zelfs, moge meer en meer het onderling contact over zee en de verplaatsingen langs de kusten de reikwijdte van de vergelijkingen vergroten. Curaçao 4400 jaar reeds bewoond, lieten we vaststellen. De verbindingen met en beïnvloedingen uit de omgeving liggen, bij wijze van aantekeningen, als volgt.

Er bestaan, zolang niet meer is gereconstrueerd, slechts heel enkele woorden van het Caquetio. Opgesomd werden door P. M. Arcaya de woorden Capu (slechte geest), Bariqué (grof rode oker, kleurstof), Guadabacoa of Adabacoa (geheel bebost), Quiccide (berg of bergland), Mene en Cumaragua (namen voor de pokken). De gegevens zijn uit Venezuela. Zó weinig woorden leek ontmoedigend weinig. Maar als men op deze onderwerpen ingaat, verbreedt zich gaandeweg de horizon. Wat betreft de ouderdom van de gegevens, zij zijn zeer oud; wat dat betreft, mag men van geluk spreken.
Gaan we op de woorden in, in de eerste plaats mogen we aan Capu besluiten, dat althans op Aruba iets van het Caquetio voortging tot deze eeuw. Want de reeds genoemde A. J. Pinard tekende daar einde vorige eeuw eveneens Capu aan, en wel eveneens in de zin van slechte geest. Van de weeromstuit geeft dat vertrouwen in de indiaanse woorden aangetroffen door onze eerste ethnoloog Pastoor van Koolwijk op Aruba, in dezelfde tijd. Het heeft zin, voorlopig zeker, hen deels te aanvaarden als overgebleven uit de oudste tijd. Hoewel er interessante observaties aan te doen zijn, zo weinig als ze zijn, de paar zinnetjes en woorden, die van Koolwijk en Pinard konden samenbrengen, zij zijn thans niet het eigenlijke onderwerp.
In verband met Capu moeten we het woord Capo door de kinderen op Curaçao gebruikt voor een soort vlieger tenminste noemen en even onthouden?

Bariqué, bovengenoemd, is op Curaçao vertegenwoordigd in de streeknaam Barkéceru. Het brengt aan: de plaatsnamen. Niet alvorens is begrepen, dat nog tijdens de opheffing van de slavernij de algemene opinie was, afwijkend van die van nu, dat het Papiament oud Spaans en Indiaans als grondslag had, zonder meer, kunnen we eraan beginnen. De marine-arts die dit naar voren brengt in 1863, zegt, dat men meende, dat op Curaçao een eigen groepering van indianen ophield te bestaan ten tijde van Napoleon (terwijl op Aruba deze nog voortging tot begin van deze eeuw).
De toponymie, al werd die verwaarloosd, behalve dan nog, dat diegenen, die iets vaststelden uitgingen van de gedachte, dat het volk sterk verbasterde, en zij ver-

keerd reconstrueerden, dient een onderwerp te zijn, omdat daar schematisch het meeste materiaal inzit. Men stelle zich liever op het standpunt, dat de analfabeet sterk op zijn oren was aangewezen. Eerder werden fouten gemaakt, wanneer de plaatsnamen ethymologisch werden benaderd met Spaans, Portugees of Papiament. Oorsprong en voortdragen werden verward, spellingskwesties vergrootten de problemen, maar toch ligt op de kaarten iets dat vergeleken kan worden met de gegevens van elders. Hoewel van bijna alles wat een soort eigennaam is geldt, dat de ethymologische betekenis, die er in gelegd wordt, meestal dubieus is, geldt omgekeerd, dat men uit eigennamen niet een taal kan maken door hen te ontleden. Als groep dienen zij als de signalen van de verbintenis met het vroegere. Als zodanig blijken kaartnamen waardevol en wijzen de weg. Wij moeten erg huiverig staan tegenover de interpretatie. Tot in het befaamde Handboek van de Noordamerikaanse Indiaan toe, vindt men Hollandse plaatsnamen tot indiaanse begrippen herleid. Dat het omgekeerde werkelijkheid is, gebeurt op de abc-eilanden drie eeuwen lang onder Nederlandse leiding. Het onderzoek ernaar kan pas toekomen als 't ware aan enkele opgravingen. Aan een ontbolstering uit de verstarde blik. De vraag is daarbij dus nooit bijv. wat betekent de familienaam Suerka op Curaçao? Maar men kan echter te weten komen dat als „Xurcah", die naam niet alleen op Curaçao voorkomt, dat zo geschreven het de naam is van een van de vier legendarische families, die als eerste een indiaanse half mythologische stad Tula betraden in de prehistorie. Een netwerk van zulke vondsten moet ons verleden kunnen belichten.

Naast de restanten van de dode taal in streeknamen beschikken we over interessante plant- en diernamen en eigennamen, liefkoosnamen en familienamen. Het één moet met het ander worden vergeleken. Het is een pionierswerk, maar soms zijn de gegevens opeens gemakkelijk en evident genoeg. Wabi bijv. op de abc-eilanden in het Papiament gebruikt voor een bepaald soort boom, is ook letterlijk de naam van een Caquetio-indiaan op de helft van de zestiende eeuw in de omgeving van Barquisimeto. Hier ging een eigennaam over in een soortnaam voor een boom, of veel waarschijnlijker, werd een boomnaam eigennaam (vgl. Charles Eyck). Hetzelfde speelde zich af met de naam Jobo: Taino (Aiti), maar ook in Venezuela, ook als plaatsnaam, en dan op Curaçao in de streeknaam Francisco Jobo. Hier is mógelijk de verklaring, men hield naast zijn aangenomen Christelijke naam ook zijn indiaanse.

Als we nog even ingaan op de plaats- en streeknamen, P. M. Arcaya ontleende aan Juan de Castellanos „Elegias de Varones Ilustres de Indias" een aantal Caquetio plaatsnamen op de grens der prehistorie: Capatarida, Cumarebe, Tomodore of Tomadoré, Hurehurebe, Carao, enz.

Naast Cumarebe vinden we op Aruba Cudarebe. Tomadore of Tomadoré waarnaast we op Curaçao de familienaam Atimadóre bezitten, levert het bewijs, dat het niet alles „Maduro" was. In deze richting zijn talloze fouten gemaakt, en in het

algemeen geldt, dat de geschiedenis van de West Indische Compagnie tot ontelbare ongelukkige conclusies heeft geleid. Onze cultuurgeschiedenis moet geheel van voren af aan bekeken worden. Het begrip van mythologische kikker Dori, moeten we bij deze oude plaatsnaam Tomadore en de familienaam Atimadore plaatsen. De Dori, een kikker, die op onze aardewerk restanten van de oude tijd voorkomt. En uiteraard volgt uit deze zaken de waarschijnlijkheid, dat Jan Doret en Jan Doran met Jan niet veel te maken hadden. Het ogenschijnlijke monnikenwerk kan heel wat interessante conclusies meebrengen; sommige zaken vrij zeker, andere niet onwaarschijnlijk maken. Wij moeten eraan levendig maken wat we kunnen, vooral om het geestesleven te achterhalen, een voorlopige grondslag leggen. Het Caquetio is een dode taal, al draagt het Papiament er nog aardig wat van verder. *Het is onze Griekse wereld!*
Er zijn nog vele typische zaken. Laten we het voorlopig bij deze ruwe schets laten.

Chris Engels

Opmerking:
Uit een brief van Chris Engels aan ondergetekende:
— Ik probeerde het stuk voor Watapana systematisch te herschrijven. Het lukte niet naar zin. De reden mag zijn, dat het eigenlijk een groot onderwerp is, waar je of vlot iets van kunt afdoen, of het geheel niet schrijven. Ik stuur je de pagina's op. Dan kun je zien of je er een geheel van kunt maken, of wilt, of niet; dan kan het vervallen. — en ook uit deze brief:
— Maar ik wil liever eerst naar voren brengen, dat men van iets ánders moet uitgaan. Zie maar, niet publiceren ook goed, gerust; want verkeerd publiceren deugt niet. —
Ik heb geprobeerd een geheel uit de pagina's te maken, zo ik gefaald heb, neem ik alle verantwoordelijkheid voor het artikel over de oudste taalkundige momenten van de abc-eilanden op mij.

2 februari 1971 *Carel de Haseth*

UN DIA

Awe mi ta presentá Bo, kerido lektor di „Watapana", algún poema fo'i mi kolekshón „Un dia" ku ja a kumpli nan promé lustro di existensha sin ku nunka nan a mira solo, es desir, majoría di nan.
Mi ta kòrda, ku na prinsipio di 1967, mi a manda un tròshi di nan pa „Sticusa" i ku e fundashón kultural aki a enkargá su mes ku nan publikashón.
„Sticusa" varios biaha a aserká „Stichting Antilliaanse Literatuur", ku ta konsiderá komo su tarea pa juda òwtornan antijano ku publikashón di nan obra, pero sin resultado (según un karta di „Sticusa" di 3 di jüli di 1968).
Na februari di 1969 nos mes a fasilitá i entregá e poémanan den skochi di „Stichting Antilliaanse Literatuur" pa mediashón di Sr. H. Booi (Aruba). Atrobe sin resultado.
Ata algún di nan aki den klaridat di Watapana!
Mi ta kòrda kon Nicolas Piña — un atardi di 1966 den su beranda — tabatá bisá mi ku e imagen di „un paña blanko riba kar'i Hooiberg" (poema „Pesimismo") a but'ele pensa riba e pañanan ku ta kologá den solo banda di su kas na Tarabana.
Pero mi paisahe, esún di e poema „Pesimismo", no ta un paisahe den solo, manera lektor lo por komprondé.
Ta un sintimento melankóliko, un impreshón di morto, ku tabatá tembla den mi espíritu despwés ku „winter" a transplantá kurasón di Hulanda i jena espasio ku un ambiente di chumbu i èis.
Den tur e friw di Hulanda, tambe, mi kurasón a kima, tin biaha, den kandela di un deseo (e poema „Deseo sin fin").
Mi no sa kiko lektor lo pensa di su forma. Chikito? Apnormal? No ta un forma mucho tradishonal, kisás, pero e kontenido, e fondo, no tabatín mester di un bistí largo pa bai resèpsi. E tema ta parse loke Elis Juliana a transformá den „Canta Clara" (un poema largo épiko-líriko) o por ehèmpel e mesún deseo profundo ku Pierre Lauffer a karisiá den su „Ju pretu" (Kwenta pa kaminda), pero den un forma más kompakto i kargá ku tenshón.
Pa e momento akí, nada más tokante „Un día".

Henry Habibe

ni lamán di nan grandesa
ni orkán di nan mentira
no por paga
bo chispa
afro-latino
ku ta kima
den pos
di mi
alma

nan ta trapa bo kurpa sendí
lastr'ele den lod'i barbarismo
ma den kweb'i mi sintí
un tambú
ta kanta bo ritmo
— pa Congo balia barí —
i den riw di mi sánguer
bo ta baña mané
un spiritu
gwaraní

UN ROSA BLANKO

tin un rosa,
tièrno i blanko,
ta filtra solo
di mi amor;
e ta un pashón,
un flecha santo
klabá den ter'i
mi ilushón

DESENGAÑO

solo a baha
fo'i shelo bin kita
maskarada
fo'i kar'i mi tera;
n'ta paraíso m'a drenta,
ta un mondi di lepra!
n'ta rosa m'a mira,
ta un ruína'i bringamosa!

PASHÓN DI MI TERA

hudás a klaba
un lansa den pecho
di mi tera
i den su seso
tin sumpiña
di kandela

infantería di kadushi,
burachi di su sánguer,
ta skonde su lágrima
ku un fòrki
di palabra
hankrá den nan brasa

seko i sunú,
mi tera ta pena
trèi lomb'i awasero
i su rosea
ta bati bai
na porta di shelo

DESEO SIN FIN

mi ta para kima,
kima sin por muri,
mirando bo kurpa plamá den lamá . . .

SOLO

for di un kachu,
suplá fo'i un kabés jen di strea,
mil maribomba a bin
morde mi soño
na skina di anochi

mi n'ta kòrda mas
— ajera a saka su ala fo'i mi sintí —
mi kurasón a bira grandi
i na kabuja di luna
m'a subi purá-purá
s̱helo a klaba su djente den mi wowo
i solo a traha un nèishi den mi nanishi

webo a haja kaska di bináguer,
simía a bira awa, weso a bira santo,
amor a bira lodo, wantomba a haja plasma,
rosea di metal, kachi-kachi di biento

pero m'a pidí bo, solo?

SOLEDAT

soledat
ta manera un extenshón
di kunuku
pelón,
ku a bebe bruha di solo
i ta kabishá trèimèrdía,
pensando
kon su paisahe a pega soño
den hamaka di biento . . .

den santana di kandela
un wantomba
ta para brasa shelo
i su alma ta herbe bai laria
for dje fièrno
bandoná . . .

VENGANSA

jèrba ta krese
den santana
tapa nan
nòmber
i dera nan den un pos sin fòndu

un nostalgia
di sánguer
ta kolga
na istoria su letra,
ma un grito di
ven-
gan-
sa
ta kibra den muraja di mi alma

ATARDI

alanan kansá
di mi alma
ta kita kai
den atardi

warawara ta bòrda
tarai di morto,
ora guijotina ta kòrta
kabés di solo

tin hanguwa di sánguer
den nubia su kara
i pal'i koko a bira loko
ku djes ju den nan brasa

un mewchi ta zwai
ku su lenso di seda,
ora solo ta hala
deláster rosea

lew, p a f ó - a j á ,
un barko ta drenta
ku solo su kaha
den anochi su brasa

PESIMISMO

solo a bai
i mi kurasón ta un spil di èis

mi alma ta un kunuku na ròw;
un kuchíw a laga tur mata
pelón pelá,
un man friw a hala un paña
blanko riba kar'i Hooiberg,
un nubia preto a baha den sabana
i watapana ta bander' abòw
den santana di alué

solo a bai
i mi kurasón ta un spil di èis

LANTA PARA WATAPANA

lanta para, watapana!
baha barank'i nostalgia
fo'i bo lomba,
doblá te na tera.
lanta bo kurpa na laria,
manera kadushi di sabana,
hankrá den trankera.

lanta para, watapana!
pinta un indján den bo kara
i klaba bo fléchanan
den e shelo di plata.
ranka vigor fo'i bo brasa
i graba viktoria den
bo palo di bandera.

no tin hende
no tin bestia
no tin nada mas

ta ki dia bom a kai?

ni palabra
ni palabrua
nada n' sobra

ta ki dia bom a kai?

te lew den mondi
hende a kuri skonde
i asta sòldánan
a spanta kore bai
nan tur a desparsé
bid'a bira airu

ta ki dia bom a kai?

bisámi!
ki dia! bisámi!
mi ke sá
ki dia nos a muri
ki fecha riba mi tumba
mester wordu grabá

CAREL DE HASETH

PA PRECIOSA

frágil bo harí di sunchi
ku ta sali fo'i bo boka
temblando riba bo lepnan
karisyando mi kara